

UDK: 619: 636.2:616.9:616.084:615

**BUZOQLARDA ENTERITNING OLDINI OLISH VA DAVOLASH UCHUN
MAXLAC PROBIOTIGI, IMMOVIT OQSIL-VITAMIN-MINERAL
QO'SHIMCHASI VA TETRAMAG PREPARATINI BIRGALIKDA
QO'LLASH SAMARADORLIGI**

Ro'ziqulov R.F. - professor, v.b.,

Fayzullayev I.A. – assistent.,

Saparov O.J. – assistent.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Annotasiya: Maqolada buzoqlarda enteritning oldini olish va davolash uchun Maxlac probiotigi, Immovit oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi va Tetramag preparatidan foydalanish natijalari bo'yicha ma'lumotlar keltirilgan. Ushbu dorilarni qo'llash buzoqlarning kasallanishini kamaytiradi va hayvonlarda qon miqdorini optimallashtiradi.

Annotation: The article provides information on the results of the use of Maxlac probiotics, Immovit protein-vitamin-mineral supplement and Tetramag drug for the prevention and treatment of enteritis in calves. The use of these drugs reduces the incidence of calves and optimizes blood levels in animals

Kalit so'zlar. Enteritlar, buzoqlar, Maxlac probiotik, Immovit oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi, Tetramag preparati.

Keywords. Enterites, calves, Maxlac probiotic, Immovit protein-vitamin-mineral supplement, Tetramag drug.

Mavzuning dolzarbligi. Chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarishni muvaffaqiyatli rivojlantirish shartlaridan biri bu kerakli miqdordagi yosh hayvonlarni olish va uni to'liq saqlab qolishdir.

Yangi tug'ilgan hayvonlar kasalliklarining bosh sababi, organizmning himoya kuchi bilan atrof-muhit o'rtasidagi muvofiqlikni buzilishidir. Hayvonlar amalda steril oshqozon-ichak va nafas olish organlari bilan tug'iladi, ammo tashqi muhit bilan dastlabki aloqasidayoq, birdaniga mikroorganizmlardan zararlanadi[3,4,5].

Yosh hayvonlarning erta yoshda oshqozon-ichak kasalliklari bilan kasallanishi uning immuniteti zaiflashishiga va metabolik faollik ko'rsatkichlarining pasayishiga olib keladi, bu keyinchalik mahsuldorlik ko'rsatkichlarining yo'qolishi bilan ifodalanadi[2].

Hozirgi kunda yurtimizda chorvachilik komplekslarida, aholi qaramog'idagi chorva, ayniqsa buzoqlar orasida enterit kasalligi keng tarqalgan kasalliklar qatoriga kiradi[1].

Bu kasallikni etiologiyasi buzoqlarni parvarish qilishning noto'g'ri sharoitlari, ular saqlanadigan joylarda doimiy harorat rejimining yo'qligi, ularning gipotermiyasi yoki haddan tashqari qizishi, yilning istalgan vaqtida toza havoda sayr qilmaslik natijasida kelib chiqqan umumiy zaiflik, buzoqlarni sifatsiz, nordon sut bilan boqish, buzoqlarni juda sovuq yoki iflos suv bilan sug'orish. Bundan tashqari

oziqlantirishning sut turidan yem berish turiga keskin o'tish, shuningdek chirigan, nordon, mog'orlangan yoki tuproq va qum emlari bilan to'ldirilgan muzlatilgan ozuqalardan foydalanish buzoqlarda enterit kasalligining keltirib chiqaruvchi omillardan sanaladi[5,7].

Hayvonlarning oshqozon-ichak kasalliklarini oldini olishning samarali usuli probiotik preparatlarni qo'llashdir. Probiotiklarni qo'llash bilan bir qatorda metabolik jarayonlarni rag'batlantiradigan turli xil vitamin va mineral moddalar va dori-darmonlarni davolash va profilaktika choralari sxemasiga kiritish avval hisoblanadi[2,6].

Tadqiqotning maqsadi va vazifasi. Tadqiqotning maqsadi buzoqlarda enteritning oldini olish va davolash uchun "Maxlac" probiotigi, "Immovit" oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi va "Tetramag" preparatining yosh buzoqlarning ayrim fiziologik holatiga, immunitet va rezistentlik ko'rsatkichlariga ta'sir doiralarini o'rganish.

Tadqiqotning vazifasi buzoqlarda enteritning oldini olish va davolash uchun "Maxlac" probiotigi, "Immovit" oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi va "Tetramag" preparatini birgalikda qo'llash samaradorligini aniqlash.

Tadqiqot materiallari va usullari. Ilmiy-tadqiqot ishlarini Samarqand viloyatining Pasdargom tumani "Chortut" chorvachilik fermer xo'jaligidagi 2 va 3 oylik buzoqlarda olib bordik.

Laboratoriya tekshiruvlarini universitetimizning "Hayvonlar fiziologiyasi, biokimyosi va patofiziologiyasi" kafedrasining ilmiy tadqiqot laboratoriyasida o'tkazdik.

Tadqiqotlarni o'tkazish uchun 2-3 oylik buzoqlarning har biri 5 boshdan iborat ikkita: tajriba va nazorat guruhlari tashkil qilindi.

Birinchi tajriba guruhi hayvonlariga enteritning oldini olish uchun "Maxlac" probiotigini 10 kun davomida har bir buzoq uchun kuniga 7 gramm dozada, "Immovit" oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi bilan birgalikda kuniga bir marta 10 kg tirik vazniga 1 gramm dozada oziqasi bilan birga berildi va haftasiga bir marta muskul orasiga "Tetramag" preparatidan ineksiya qilindi.

Ikkinchi nazorat guruhining buzoqlariga xuddi shu vaqtda faqatgina "Immovit" oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi berildi.

Tadqiqotlarda klinik, gematologik va bioximiyaviy tekshirish usullaridan foydalanildi.

Tajribalar davomida buzoqlarda klinik kuzatuvlar olib borildi, tirik vazn ortishi nazorat qilindi hamda qonning ayrim gematologik va bioximiyaviy ko'rsatkichlari aniqlab, taxlil qilindi.

Tadqiqot natijalari. Tadqiqotlar natijasida tajribaning 3-4-kunlarida tajriba guruhi ya'ni "Maxlac" probiotigi "Immovit" oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi va "Tetramag" preparati ishlatilgan guruhning buzoqlari orasida 1 bosh buzoq enterit bilan kasallanganligi aniqlandi. Kasallik yengil shaklda ovqat hazm qilish funksiyasining yengil darajada buzilishi bilan davom etdi va uning davomiyligi 2-4 kunni tashkil qildi.

Ikkinchi guruh “Immovit” oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi berilgan nazorat guruhidagi buzoqlarda kasallanish holati 2 boshni tashkil etib, tajribaning 2-3 kunida qayd etildi. Kasallik yengil kechishi qayd etildi va tiklanish kasallikning birinchi klinik belgilari paydo bo'lganidan 3-5 kun o'tgach sodir bo'ldi.

Hayvonlarning sinov predmetlaridan foydalanishi gematologik ko'rsatkichlarni optimallashtirishga yordam berdi. Ikkala guruhdagi buzoqlarning qonida leykositlar miqdori oshdi va tajriba guruhida bu ko'rsatkich $7,14 \cdot 10^9/l$, shu bilan birga nazorat guruhidagi kasal hayvonlarda qizil qon tanachalari sonining ko'payishi ($6,64 \pm 0,11 \cdot 10^{12}/l$) kuzatildi (oldin $6,54 \pm 0,1 \cdot 10^{12}/l$ edi), bu qonning quyuvlashishi bilan bog'liqdir (1-jadval).

1 jadval

Tajriba va nazorat guruhlaridagi buzoqlarning gematologik ko'rsatkichlari

Gematologik ko'rsatkichlar	Tajribaga qadar		Tajribadan keyin	
	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi
Eritrotsitlar ($10^{12}/l$) M $\pm$ m	6,6 $\pm$ 0,11	6,54 $\pm$ 0,1	6,64 $\pm$ 0,13	6,64 $\pm$ 0,11
Leykotsitlar ($10^9/l$) M $\pm$ m	6,96 $\pm$ 0,05	6,94 $\pm$ 0,05	7,14 $\pm$ 0,05	7,06 $\pm$ 0,05

Qonning biokimyoviy tadqiqotlari ikkala guruhdagi hayvonlarda gipokaltsimiya (2,27 – 2,38 mmol/l), gipofosfatemiya (1,17 – 1,32 mmol/l) va past zaxira ishqoriyligi (31,89 – 41,32 vol. % CO₂) kuzatildi.

Sinov preparatlaridan foydalanish qonning biokimyoviy ko'rsatkichlarini optimallashtirishga yordam berdi.

Tajribaning oxiriga kelib, buzoqlarda kaltsiy miqdori ko'payganligi (ayniqsa Maxlac, Immovit va Tetramag ($2,54 \pm 0,13$ mmol/l) kombinatsiyasi qo'llanilgan sinov guruhida) aniqlandi.

Qon zardobidagi noorganik fosfor miqdori dinamikasida alohida o'zgarishlar yuz bermadi. Sinov hayvonlarida uning tarkibi taxminan dastlabki darajada saqlanib qoldi va nazorat guruhidagi hayvonlarda uning biroz ko'payishi qayd etildi.

Iqtisodiy ko'rsatkichlarni tahlil qilish (tirik vazn ortishi) shuni ko'rsatdiki Maxlac, Immovit va Tetramag kompleks sifatida qo'llash va foydalanish tirik vaznning ortishiga yordam berdi.

Shunday qilib, sinov guruhidagi buzoqlarning vazni 0,486 kg, nazorat guruhida esa 0,463 kg ni tashkil etdi.

Xulosa. Tadqiqotlarimiz natijalari shuni ko'rsatdiki, “Maxlac” probiotigini profilaktika maqsadida, “Immovit” oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi va “Tetramag” preparati bilan birgalikda o'z vaqtida qo'llash buzoqlarning enterit bilan kasallanishini sezilarli darajada kamaytiradi va kasallik paydo bo'lganda uning davomiyligini qisqartiradi.

Sinov predmetlari majmuasini berish natijasida qonning morfologik va biokimyoviy ko'rsatkichlarini optimallashtirish, shuningdek buzoqlarning tirik vaznining oshishi qayd etildi.

Tavsiyalar. Buzoqlarda enteritni davolash va oldini olish uchun biz “Maxlac” probiotigini har bir hayvon uchun kuniga 7 g dozada 10 kun davomida “Immovit”

oqsil-vitamin-mineral qo'shimchasi bilan birgalikda 10 kg tirik vazn uchun 1 g dozada kuniga bir marta beriladigan oziqasiga qo'shib berishni tavsiya etamiz va haftasiga bir marta muskul orasiga Tetramag preparatini ineksiya qilish 1 kg tirik vazn uchun 0,07 ml dozada qo'llash uzining ijobiy samarasini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Ruzikulov R. et al. Strategy of the genome of viruses and bacteria and problems of immune prevention in industrial poultry farming //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 95. – C. 01032.
2. Говоркова, О. А. Терапевтическая эффективность сочетанного применения препарата Нифуровет и белково-витаминно-минеральной добавки Витамикс-2 при абомазоэнтеритах у телят / О.А. Говоркова, Л.Л. Руденко // Студенты – науке и практике АПК : материалы 99-ой Международной научно-практической конференции (г. Витебск, 21-22 мая 2014 г.). – Витебск: ВГАВМ, 2014. – С. 12-13.
3. Ruzikulov R. F., Ortikov T. Z., Sulaymanova D. Z. Immunobiological indicators of anti-infection resistance of Karakul lambs //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 95. – C. 01034.
4. Рузикулов Р.Ф., Абдуллаев М.А. Колостральный иммунитет новорождённых животных против условно-патогенных микроорганизмов //Мониторинг распространения и предотвращения особо опасных болезней животных и птиц: Материалы III Международной научной конференции. - Самарканд, 2006. – С. 276-278.
5. Mirsaidova R., Abdullayev Sh., Ruzikulov R. F. PROBLEMS OF IMMUNOPREVENTION IN INDUSTRIAL POULTRY FARMING //The American Journal of Veterinary Sciences and Wildlife Discovery. – 2023. – T. 5. – №. 06. – С. 10-15.
6. Кузьменко, Н.С. Терапевтическая эффективность сочетанного применения препаратов «Карболак» и «Мультивит+минералы» при диспепсии у телят / Н.С. Кузьменко, Л.Л.Руденко, М.А. Макарук // Молодежь – науке и практике АПК: материалы 102-й Международной научно-практической конференции студентов и магистрантов, Витебск, 29-30 мая 2017 г. / УО ВГАВМ; редкол.: Н.И. Гавриченко (гл. ред.) [и др.]. – Ч. 1. – Витебск, ВГАВМ, 2017. – С. 21.
7. Fayzullayev I. A., Saparov O. J., Shodiyeva J. S. RABBIT PASTEURELLOSIS AND ITS EPIZOOTOLOGICAL ANALYSIS //World scientific research journal. – 2024. – T. 26. – №. 1. – С. 120-123.